

Розділ II

НАПРЯМКИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 331.101.262

І.П. Мойсєнко

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Дається визначення поняття фінансово-економічної безпеки, представлено класифікацію загроз та принципів її формування. Обґрунтовано необхідність використання інтелектуального капіталу безпеки та компетенцій безпеки як елементів системи фінансово-економічної безпеки.

Ключові слова: *система фінансово-економічної безпеки, класифікація загроз, компетенції безпеки, стратегія економічної безпеки.*

Дается определение понятия финансово-экономической безопасности, представлена классификация угроз и принципов ее формирования. Обоснована необходимость использования интеллектуального капитала безопасности и компетенций безопасности как элементов системы финансово-экономической безопасности.

Ключевые слова: *система финансово-экономической безопасности, классификация угроз, компетенции безопасности, стратегия экономической безопасности.*

Determination of concept of finance- economic safety is given in the article, classification of threats and principles of its foundation is presented. The necessity of the applying of intellectual capital of safety and competence of safety is reasonable as elements of the system of finances-economic safety are grounded.

Key words: *system of finance-economic safety, classification of threats, competence of safety, strategy of economic security.*

Постановка проблеми. Особливості функціонування економіки знань, які визначають інтелектуальний капітал основним капіталом, персонал та систему управління знаннями – основним ресурсами підп-

приємства, а управлінські компетенції – конкурентними перевагами, вимагають дослідження їх як елементів системи фінансово-економічної безпеки підприємства. Поєднання перелічених факторів інтелектуального потенціалу визначає нові синергетичні ефекти у формуванні безпеки діяльності сучасних організаційно-господарських структур.

Еволюція методів дослідження інтелектуальних активів, які формують основи економічної безпеки суб'єктів господарювання, відображає, з одного боку, зміни в економічній теорії та практиці, перехід до методів інформаційної економіки і зростання ролі інтелектуального капіталу, а з іншого – передбачає необхідність використання методик системного підходу.

Стан дослідження. Під економічною безпекою найчастіше розуміють стан використання матеріальних та нематеріальних ресурсів, динаміку їх впливу на результати діяльності та здатність забезпечити реалізацію економічних інтересів [1]. У даному визначенні поєднують вплив ресурсів на інтереси, розглядаючи їх у динаміці.

В іншому дослідженні економічна безпека розглядається як такий стан соціально-технічної системи підприємства, котрий дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту [2]. Такий підхід до розуміння економічної безпеки поєднує загрози, ресурси середовища функціонування підприємства з вмінням персоналу використати їх та інфраструктурний капітал підприємства для уникнення та протистояння загрозам.

Фінансово-економічна безпека підприємства розглядається як такий стан використання ресурсів, який забезпечує захищеність його економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах на основі використання фінансового потенціалу [3]. У цьому визначенні слід особливо зазначити три моменти: фінансово-економічна безпека розглядається як різновид економічної безпеки з акцентом на фінансові відносини підприємства; стан захищеності носить динамічний характер; загрози мають внутрішнє та зовнішнє походження; система фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає використання стратегії економічної безпеки та фінансового потенціалу підприємства.

Метою даного дослідження є довести необхідність використання інтелектуальних ресурсів у системі фінансово-економічної безпеки як специфічних елементів її забезпечення.

Виклад основних положень. Серед робіт, присвячених питанням економічної безпеки та її різновиду – фінансової безпеки, переважають дослідження на основі ресурсного підходу та традиційних класифікацій загроз [1, 2]. Фінансово-економічна безпека, з одного боку, не розглядається як інтегральне утворення із системними властивостями, а з іншого – не розроблено механізми оцінки інтелектуальних складових та використання фінансового потенціалу підприємства. Ці особливості частково враховані при побудові моделей аналізу складових інтелектуального потенціалу на основі фінансових показників [3].

В даному дослідженні фінансово-економічну безпеку будемо розглядати як стан використання потенціалу ресурсів підприємства та структури фінансових відносин підприємства в межах фінансової системи України, які забезпечують ефективні рішення щодо зниження ризиків його функціонування та виходу з кризи. З іншого боку, економічна безпека підприємства – це стан захищеності інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз (джерел небезпеки), сформований шляхом реалізації компетенцій правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного і соціально-психологічного характеру. Очевидно, що для формування системи фінансово-економічної безпеки необхідним є використання спеціальних компетенцій безпеки.

Основою забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства є фінансова стійкість функціонування, ефективність фінансово-економічної діяльності (прибутковість), фінансова безпека персоналу. До ресурсів забезпечення надійного існування і розвитку підприємства належать: компетенції підприємства та персоналу, матеріальні й інтелектуальні (інформаційні) ресурси. З цих міркувань забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає використання фінансових та економічних компетенцій безпеки підприємства та персоналу, що дозволяють виконати наступні завдання:

1. Виконання фінансових та конкурентних стратегій;
2. Використання інтелектуального капіталу та потенціалу підприємства;
3. Інформаційне забезпечення безкризової діяльності підприємства в ринкових умовах на основі відповідної бази знань про безпеку.

Процес забезпечення фінансово-економічною безпекою підприємства може бути визначений як сукупність робіт для досягнення максимально високого рівня платоспроможності підприємства і ліквідності його оборотних коштів, ефективної структури капіталу підприємства, підвищення якості стратегічного і оперативного планування фінансово-господарської діяльності підприємства у всіх напрямках, управ-

ління технологічним, інтелектуальним і кадровим потенціалом підприємства, його основними та оборотними активами. При цьому реалізуються цілі фінансової стратегії підприємства щодо максимізації прибутку і підвищення рівня рентабельності бізнесу, а також зростання курсової вартості цінних паперів підприємства.

Розуміння фінансово-економічної безпеки не буде цілісним без усвідомлення її основних *функціональних цілей*, а саме:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи його суб'єкта господарювання;
- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

Головна та функціональні цілі зумовлюють формування необхідних структуроутворювальних елементів і загальної схеми організації економічної безпеки, в якій виділяють фінансово-економічну безпеку як елемент та основний фактор формування безпеки життєдіяльності підприємства.

У систематизації елементів системи фінансово-економічної безпеки можна виокремити наступні ознаки: загрози (їх види), об'єкти і суб'єкти безпеки – джерела, методи й засоби захисту від них.

Отже, **загроза фінансово-економічній безпеці підприємства** – це стан того чи іншого фактора його зовнішнього або внутрішнього середовища (або їх сукупності), яка прямо, або трансформуючись, може негативно вплинути на фінансовий стан та (або) фінансові інтереси підприємства, призвести до зниження його фінансової стійкості, перешкодити його фінансовому розвитку. Тобто, загроза фінансовій безпеці підприємства фактично або потенційно може знизити її рівень. У загальному системна класифікація загроз представлена в таблиці 1.

Класифікація загроз фінансово-економічній безпеці підприємства

Класифікаційна ознака	Види загроз
1. Безпосередність впливу	прямі; непрямі
2. Ступінь сформованості	реальні; потенційні.
3. Можливість виявлення	явні; приховані
4. Джерела виникнення	зовнішні (ті, що створюють чинники зовнішнього середовища); внутрішні (ті, що виникають у внутрішньому середовищі підприємства)
5. Об'єктами, яким вони загрожують	фінансовим операціям; активам; інформації; технологіям; персоналу
6. Масштабом можливого впливу на підприємство	фінансовій безпеці підприємства в цілому; фінансовим інтересам окремих структурних підрозділів підприємства («центрам відповідальності»); фінансовим інтересам окремих операцій підприємства
7. Впливом на певний вид діяльності	операційній діяльності; інвестиційній діяльності; фінансовій діяльності
8. Видом фінансових інтересів, яким вони загрожують	поточним фінансовим інтересам підприємства; довгостроковим фінансовим інтересам підприємства
9. Тривалістю	тимчасові; постійні загрози
10. Ймовірністю реалізації	з високим; середнім; низьким рівнем ймовірності реалізації
11. Розміром ймовірних збитків	з допустимим розміром збитків; з критичним розміром збитків; з катастрофічним розміром збитків
12. Можливістю передбачення	прогнозовані; непрогнозовані
13. Причинами виникнення	природні (об'єктивні) штучні (суб'єктивні)
14. Ступенем сприйняття	неусвідомлені; уявні; адекватні

У класифікації загроз інтелектуальній та інформаційній безпеці вони можуть поділятися на три групи: антропогенні, техногенні й стихійні.

Група антропогенних джерел погроз представлена:

– кримінальними структурами, рецидивістами й потенційними злочинцями;

– несумлінними партнерами й конкурентами;

– персоналом підприємства (банку і його філій).

У свою чергу, злочинні дії персоналу підприємства можна розділити на такі категорії:

– переривання – припинення обробки інформації, наприклад внаслідок руйнування обчислювальних засобів; такі дії можуть мати серйозні наслідки для безпеки діяльності підприємства, навіть якщо інформація не буде серйозно перекручена;

– крадіжка – читання або копіювання інформації, розкрадання носіїв інформації з метою одержати дані, які можуть бути використані проти інтересів власника (власника) інформації;

– модифікація інформації – внесення в дані несанкціонованих змін, спрямованих на заподіяння збитку власникові інформації;

– приховування даних або необхідної для прийняття рішень інформації;

– руйнування даних – необоротна зміна інформації, що приводить до неможливості її використання.

До техногенних джерел загроз належать неякісні технічні й програмні засоби обробки інформації, засоби зв'язку, охорони, сигналізації, інші технічні засоби, а також глобальні техногенні загрози (небезпечні виробництва, мережі енерго-, водопостачання, транспорт тощо) [4, с. 264–280].

Переваги стратегічного планування фінансово-економічної безпеки підприємства полягають у визначенні можливостей і загроз, сильних та слабких сторін діяльності підприємства, врахуванні їх при встановленні цілей і формулюванні стратегій для забезпечення впливу на ці аспекти діяльності. В таблиці 2 представлено цілі безпеки, що сформульовані відповідно до видів стратегії.

Формування адекватної та ефективної стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає проведення аналізу наступних теоретико-методологічних та функціонально-організаційних питань, які можна поділити за такими напрямками:

– структура моделі стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки;

– характеристика основних факторів, що визначають параметри стратегії;

- основні кількісні показники, що використовуються в стратегії забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства;
- використання комплексних методів аналізу в процесі аналізу стратегії забезпечення [6; 7].

Таблиця 2

Визначення цілей стратегії фінансово-економічної безпеки

Вид стратегії	Цілі безпеки
1. Фінансова стратегія	Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності Збереження та примноження власності
2. Конкурентна стратегія (підприємства, продукту)	Використання технічного та технологічного потенціалу підприємства Захист інтелектуальної власності підприємства та продукту
3. Стратегія безпеки	Використання правових основ безпеки функціонування та життєдіяльності підприємства Формування інформаційної безпеки на основі системи управління знаннями про безпеку Визначення інтелектуального капіталу безпеки: людського, ринкового, інфраструктурного.

Висновки. Беручи до уваги, що об’єктом дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства стає інтелектуальний капітал, питання ідентифікації та кількісного впливу складових цих активів на рівень безпеки потребують нового методологічного узагальнення для прийняття управлінських рішень.

Формування системи фінансово-економічної безпеки передбачає: визначення об’єктів та суб’єктів фінансово-економічної безпеки; ідентифікація загроз та ризиків у діяльності підприємства; використання потенціалу підприємства для забезпечення стратегії безпеки [5]; виконання завдань забезпечення функціонування системи фінансово-економічної безпеки на основі відповідних компетенцій безпеки підприємства та персоналу, інтелектуального капіталу та системи управління знаннями про безпеку.

1. Захаров О.І. Організація та управління економічною безпекою суб’єктів господарської діяльності: навч. посібник / О.І. Захаров, П.Я. Пригунов. – К.: КНТ, 2008. – 257 с.

2. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посібник / М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с.

3. Мойсеєнко І.П. Економетричний аналіз стану економічної безпеки суб'єктів господарювання / І.П. Мойсеєнко, М.Я. Демчишин // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. Збірник наукових праць / гол. ред. Р.І. Тринько. – Львів, 2010. – С. 251–263.

4. Козаченко А.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А.В. Козаченко, В.П. Пономарев, А.Н. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 279 с.

5. Мойсеєнко І.П. Методи аналізу фінансового потенціалу підприємства / І.П. Мойсеєнко // Реструктуризація доходів державного бюджету в системі антикризового управління фінансовою системою: Матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. – Львів: Сполом, 2011. – С. 109–112.

6. Грунин О. Экономическая безопасность организации / О. Грунин, С. Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.

7. Герасимчук В.Г. Развитие предприятия: диагностика, стратегия, эффективность: монография / В.Г. Герасимчук. – К.: Вища школа, 2005. – 265 с.

УДК 65.612.8

В.І. Франчук

РОЛЬ ПРИВАТНИХ СТРУКТУР У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Досліджуються питання забезпечення якості охоронних послуг, що надають приватними структурами акціонерним товариствам, наводяться фактори, які впливають на їх розвиток; пропонуються критерії оцінювання послуг.

Ключові слова: акціонерне товариство, приватні структури з безпеки, охоронна діяльність, якість охоронних послуг, критерії оцінювання.

Исследуются вопросы обеспечения качества охранных услуг, предлагаемых частными структурами акционерным обществам; рассматриваются факторы, влияющие на их развитие; предлагаются критерии оценивания услуг.

Ключевые слова: акционерное общество, частные структуры безопасности, охранный деятельность, качество охранных услуг, критерии оценивания.

The article investigates the problem of security services quality provision from private bodies to joint-stock companies, the factors which influence their development are considered, the criteria for evaluation services are suggested.

Key words: joint-stock company, private bodies of security, security activity, the quality of security services, evaluation criteria.